

Møllerdammen Naturbarnehage

2022-2023

Møllerdammen Naturbarnehage, Hvitvingfossveien 350, 3089 Holmestrand
mollerdammen@yahoo.no Tlf: 97113656/33056888

ÅRSPLAN GODKJENT AV SU; 30.06.22

Visjon

«Gode opplevelser og varige minner».

Innhold:

Velkommen til Møllerdammen Naturbarnehage	side 3
Drift	side 4
Styret og SU	side 4
Samarbeidspartnere	side 4
Rammer for barnehagens drift	side 5
Barnehageloven	side 5
Formålsparagrafen for barnehagen	side 5
Barnehagens visjon og verdisyn	side 6
HMS	side 6
Foreldresamarbeid	side 7
Barnehagens innhold	side 8-25
Satsningsområder	side 8-10
Livsmestringskompetanse	side 8
Språklig kompetanse	side 9
Traume forståelse og traumebevisst omsorg	side 10
Digital kompetanse	side 11
Voksenrollen	side 11
Tilvenning og overganger	side 12
Læring	side 12
Omsorg	side 13
Lek	side 14
Danning	side 15
Trafikksikkerhet	side 16
Fagområder	side 17-20
Kommunikasjon, språk, tekst	side 17
Kropp, bevegelse, helse	side 17
Kunst, kultur, kreativitet	side 18
Natur, miljø, teknikk	side 19
Etikk, religion, filosofi	side 19
Nærmiljø, samfunn	side 20
Antall, rom, form	side 20
Sosial kompetanse	side 21
Mobbing	side 21
Barns medvirkning	side 22
Bærekraftig utvikling	side 22
Smart oppvekst	side 23
Likestilling og likeverd	side 23
Pedagogisk dokumentasjon	side 24
Personalsamarbeid	side 25
Planlegging, dokumentasjon og evaluering	side 25
Progresjon	side 25
Tema for dette barnehageåret	side 26

Velkommen til Møllerdammen Naturbarnehage

Årsplanen

tar utgangspunkt i «Lov om barnehager med forskrifter» og «Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver» (www.kd.dep.no)

Møllerdammen naturbarnehage har 4 avdelinger.

Vi har aldersinndelte avdelinger. Nøtteliten for 1 åringer, Kvisten for 2 åringer, Kongla for 3-4 åringer og Stubben for 5-6 åringer.

Åpningstiden er 06.45-17.15

Barnehagen har 5 planleggingsdager i året. Da er barnehagen stengt. Barnehagen har åpent påskeuka, men stengt jul- og nyttårsaften og romjula.

Plandager 2022/2023 er: 15/8-22, 2/9-22, 2/1-23, 20/3-23, 22/5-22

Sommerferie2022 er; Alternativene er; alt.1= uke 27-30, alt.2= uke 28-31, alt.3= 29-32

Vi tar forbehold om at det er minimum 8 barn i barnehagen for å holde åpent det aktuelle alternativet. De som liker å sikre seg bør velge alternativ 1 eller da alternativ 3 har vært av liten interesse de siste 2 årene.

Dagsrytmen;

06.45	Barnehagen åpner
07.30-8.30	Frokost, medbrakt matpakke
08.30-11.00	Ulike aktiviteter, frilek, lekegrupper, utelek, turer, samlingsstund
11.00/11.30	Lunsj, lages i barnehagen
12.00/12.30	Utetid/hvile for de yngste
14.00	Mellommåltid
	Frilek
17.15	Barnehagen stenger

Drift;

Eier: Renate Kjennerud

Dette er personalet vårt:

Daglig leder: Renate Kjennerud, **Mobil; 97113656**

Styrerassistent/Fagansvarlig; Ellen Karine Sørum

Vaktmester, kokk og sjåfør: Thomas Aastrøm

Renholder; Angele Ridikeviciene

Nøtteliten 2 år	Kvisten 1 år	Kongla 3-4 år	Stubben 5-6 år
Mobil; 46543840 Avd.leder: Ida Andreassen Lise Merethe Skuggedal Pedagogiske medarbeider/fag-arbeider; Kristine Korneliussen Andreas W. Nilsen Therese A. Bakke Christopher Halseth	Mobil; 45396765 Avd.leder; Christina Skillinghaug Pedagogiske medarbeider/fag-arbeider: Anne Kristin Rose Kaisa Jacobczyk Kristian Kjørmo Malin Torkildsen	Mobilnr; 41355167 Avd.leder: Beate Kaldhussæter Barnehagelærer: Maria Fostrød Pedagogisk medarbeider: Camilla Sørbø	Mobilnr; 46508675 Avd.leder: Anna Wutkowska / Grazyna Gromadzinska Barnehagelærer; Kjetil Andre Fon Pedagogisk medarbeider: Bjørnar Tollefsen Trude Pedersen

Styret og SU

Styret	SU
Leder: Renate Kjennerud Nestleder: Thomas Aastrøm Styremedlem; Ronny Bjørnstad	Leder: Vendela Isabelle Sønsteby Nestleder: Christine Eikefet Vara; Anne Gladhus Bjørnstad Eier: Renate Kjennerud Ansattes representanter: Beate Kaldhussæter

Samarbeidspartnere

Samarbeidspartnere	Kontaktpersoner
PPT (pedagogisk psykologisk tjeneste)	Line Solheim
Helsestasjon	Marte Feiring Sollid
Barnevern	Anette Nilsen Olsen
BUPA Psykisk helsevern	Ingen spesielle Tove Askjær

Rammer for barnehagens drift

Møllerdammen Naturbarnehage AS drives etter Barnehageloven og Rammeplan for barnehager. Årsplanen gir informasjon om satsningsområder og nasjonale føringer. (www.kd.dep.no)

Barnehageloven

«Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og læringsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.» (Barnehageloven §1 Formål)

«Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.» (Barnehageloven §2 barnehagens innhold)

Formålsparagrafen for barnehager

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.”

Visjon; «Gode opplevelser og varige minner» og verdisyn

I Møllerdammen Naturbarnehage ønsker vi en dialog mellom barn og voksne. De voksne bestreber seg på å hjelpe barna, observere hva de har behov for, komme med ideer og være lydhør for barnas ønsker og ideer. Vi ønsker at barn og foreldre skal føle seg ivaretatt på en imøtekommende og profesjonell måte. Vi ønsker at barna skal få meningsfylte og gode opplevelser. Vi skal sammen skape magiske øyeblikk som er preget av variasjon, utvikling, kreativitet, anerkjennelse, respekt, omsorg, trygghet, mestring, opplevelse, glede og humor.

Omsorg/trygghet: Gi barna varme og nærhet. Vi gir hvert enkelt barn stell, et trygt fang, trøst og tilstedeværelse. Vi skal være tilstede og se hvert enkelt barn og deres behov.

Anerkjennelse: Hvert barn er unikt og de skal bli anerkjent for den de er. Godta at vi er forskjellige.

Respekt: Viser vi ved å bli kjent med, lytte og snakke sammen, respektere hverandres følelser og meninger. Vi skal ivareta barnet ut i fra dets forutsetninger i forhold til alder, funksjonsnivå og utvikling.

Mestring/opplevelse: Gi barna varierte og spennende opplevelser, erfaringer og utfordringer (med hovedvekt på natur) som fører til mestringsopplevelser.

Glede/humor: Skape glede, kunne slappe av, spøke og ha det moro.

HMS – Helse, miljø og sikkerhet

«Forskrift om miljørettet helsevern i barnehagen og skoler» og «internkontrollforskriften» gir oss retningslinjer for HMS-arbeidet.

I barnehagen har vi rutiner for internkontroll som ivaretar bestemmelsene på en systematisk måte. Disse rutinene oppdateres jevnlig, og vi arbeider kontinuerlig for å hele tiden å bli bedre.

Vi har fokus på helsefremmende miljø hvor sikkerheten blir ivaretatt. Vi jobber for at barn, foreldre, personal, vaktmester, renholder og elver og studenter skal trives hos oss.

Foreldresamarbeid

«Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling» (Barnehageloven §1)

Vi er opptatt av at det daglig samarbeidet bygger på gjensidig åpenhet og tillit. Ved levering og henting har vi en god dialog med foreldrene. Da er det rom for å gi beskjeder, ta beskjed og slå av en liten prat på hvordan barnet har hatt det. Vi opplever at foreldrene setter pris på denne stunden.

Vi bruker et system som kalles kidplan. Der sendes det ut månedsplaner, månedsbrev, viktig informasjon, generell informasjon. Systemet har også sms funksjon. Der blir det også lagt ut informasjon om dagen, samt bilder av barna.

Barnehagen inviterer til ulike arrangementer i løpet av året. Det kan være frokost, se på kunstutstillinger, sommeravslutning o.l.

Vi inviterer til ulike møter;

I Møllerdammen legger vi opp til 2 foreldremøter i året. Her tar vi opp det vi jobber med i barnehagen, temaer som foreldrene ønsker vi skal ta opp og temaer vi i personalgruppa har lyst til å snakke om.

Rett etter foreldremøte har vi lagt foreldrerådsmøte. Dette møtet er foreldrestyrt. Det er leder i SU som styrer dette møtet.

SU møter 4 ganger i året.

Vi legger opp til 2 foreldresamtaler i året. Her tar pedagogene opp barnas modenhet, utvikling, og hvordan de fungerer i barnehagen. Hvis foreldrene ønsker flere møter er det rom for det.

Vi har også møter med foreldrene og ansvarsgruppemøter ved behov.

Bruker Kidplan til informere om planer og annen viktig informasjon.

Vi vektlegger at barna og dere foreldre skal føle seg velkommen. Vi synes det er viktig å hilse på barn og foreldre. Personalet tar seg tid til å snakke og ta imot eventuelle beskjeder. Personalet viser positiv interesse for foreldrene.

Barnehagens innhold

Satsningsområder

Satsningsområdene utarbeides både nasjonalt og lokalt, og gir en overordnet føring og en retning for barnehagens arbeid med kompetanseutvikling. De lokale satsningsområdene dette året er; Livsmestringskompetanse, språklig kompetanse, digital kompetanse og voksenrollen i omsorg, lek og læring.

«Opplæringsløpet i Holmestrand kommune skal ha en helsefremmende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barn og elevers psykiske og fysiske helse skal fremmes i utdanningsløpet. Barnehage og skole skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og være et trygt og utfordrende sted der barn og unge kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap.

Livsmestringskompetanse

Vi skal fremme barnas fysiske og psykiske helse i barnehagen. Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Personalet har ansvar for at barna skal få oppleve sin egenverdi i et godt og trygt miljø og fellesskap. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing.

Mestring handler om å få til noe man ønsker, selv om man ikke lykkes med en gang. Små barn har en medfødt motivasjon til å mestre, men dette er selvsagt avhengig av en balanse mellom det barnet ønsker å få til, barnets ressurser og tilgang på støtte.

Vi skal gi barna verktøy til å mestre og håndtere motgang og utfordringer. (Se sosial kompetanse og SMART). Støtte fra omsorgsfulle voksne er så viktig for at barn skal kunne håndtere utfordringer knyttet til det å erfare at man ikke alltid lykkes på første forsøk.

Språklig kompetanse

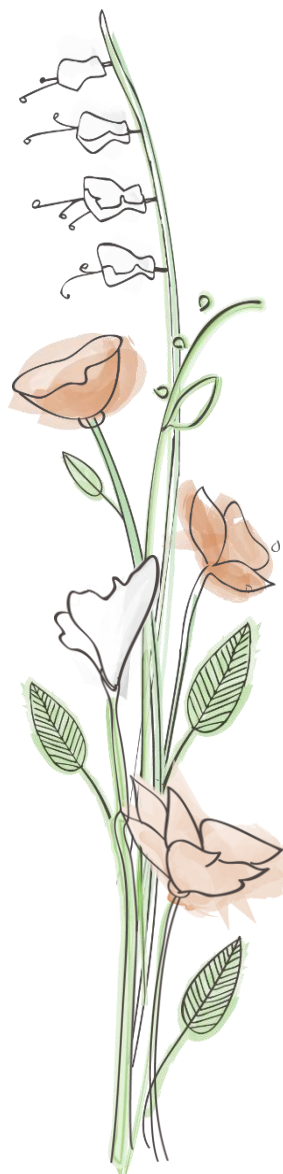
Småbarnsalderen er den grunnleggende perioden for utviklingen av språk. Samhandling gjennom kroppsspråk og lydleker er en viktig måte for småbarna å nærme seg andre mennesker på. At personalet oppfatter og bekrefter barnas uttrykk og samtidig setter ord på deres inntrykk og opplevelser, er avgjørende betydning for videre utvikling av talespråket. Språket er personlig og identitetsdannende og nært knyttet til følelser. I en samhandling er det viktig å bli forstått og barna bruker ofte en mer fantasifull og kreativ kommunikasjon seg imellom enn sammen med voksne.

Morsmålet er viktig for opplevelse av egen identitet og mestring på mange områder. Et godt utviklet morsmål er en grunnleggende forutsetning for den videre språklige utviklingen for andre språket, både skriftspråk og leseforståelse.

Personalet må støtte de to språklige barn med at barn får bruke sitt morsmål og samtidig arbeide aktivt med å fremme barnas norskspråklige kompetanse.

Personalet må legge til rette for et godt språkmiljø på avdelingen. Barna skal bade i ord, begreper og språk. Barna må få varierte og positive erfaringer med å bruke språket som et kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser.

Personalet er viktige språklige forbilder for barna, så avdelingens innhold må inneholde samtaler, høytlesing, lydleker, sang, rim og regler, og varierte språklige aktiviteter. Enkelte barn med sen språkutvikling eller andre språkproblemer må få tidlig hjelp og støtte av personalet i samarbeid med andre hjelpeinstanser f. eks PPT.

Traumeforståelse og traumebevisst omsorg

Traumeforståelse er å ha en forståelse av belastende hendelser og erfaringers innvirkning på menneskers utvikling og psykiske helse, men også hvordan livsbetingelser og stress i hverdagen kan påvirke oss.

Traumebevissthet handler om å ha en bevissthet om, og forståelse av dette i møte med barn, unge og voksne utsatt for påkjenninger.

I tillegg kan traumeforståelsen hjelpe oss med å ha fokus på hva som bidrar til å forebygge belastninger og stress, og bidra med kunnskap om hva som skal til for å skape endring

Traumebevisst omsorg er en verdiforankret tilnærming til barn og unges livsproblemer. Det vil si at traumebevisst omsorg strengt tatt ikke en enkelt metode, men snarere en forståelsesramme som tar høyde for barn og unges livsbetingelser, med spesiell vekt på opplevelser i tidlig barndom.

Avhengig av type, alvorlighetsgrad, varighet og tidspunkt, vil slike utviklingstraumer påvirke alle forhold ved et barns utvikling; kropp, følelser, tanker og sosialt. Samtidig har traumebevisst omsorg ikke fokus på hvem som er, og hvem som ikke er, traumatiserte, men mer fokus på den omsorgen den enkelte trenger.

Traumebevisst omsorg er altså to ting: En forståelsesramme, men også hva barn og unge trenger dersom vi har denne forståelsen med oss. Vi tror at traumebevisst omsorg gir mulighet til en utviklende måte å møte barn og unge på.

Traumebevisst omsorg har fokus på tre hovedprinsipper – eller tre pilarer – i omsorgen. Disse pilarene er nødvendige for god utvikling, ikke bare for traumatiserte barn – men vi kan si særlig for traumatiserte barn. De tre pilarene er trygghet, relasjoner (connections) og coping. Vi har egentlig ingen god norsk oversettelse av coping-begrepet, men har valgt å bruke benevnelsen følelsesregulering, da det er en veldig sentral del av pilaren.

Som en base, eller fundament, for disse pilarene trenger vi traumeforståelsen vi har vært i gjennom. Å huske på – og ta hensyn til – hva det enkelte barn har med seg av erfaringer i livet er svært betydningsfullt når vi skal tilpasse omsorgen, eller praksisen til den enkeltes behov. Som Bruce Perry sier: Det nytter ikke å tilby behandling til logikkhjernen hvis skjevutviklingen ligger i overlevelshjernen. Vi må altså ha med oss forståelsen om utviklingstraumer: Hva barnet har opplevd, hva det ikke har opplevd, og – ikke minst – hvordan barnet har det akkurat nå.

Digital kompetanse

Dette er noe alle er berørt av. Det bidrar til å støtte opp om barns læreprosesser, i tillegg til at det bidrar til å oppfylle rammeplanens føringer for et riktig og allsidig læringsmiljø for barna. Vi kommer til å bruke dette som et verktøy/metode i temaarbeid/prosjektarbeid sammen med barna.

Voksenrollen

En av de viktigste faktorene når det gjelder kvalitet er vi voksne som arbeider i barnehagen. Det hjelper ikke med store og "fine" ord hvis ikke vi er "gode" voksne for barna og dere foreldre. Rammeplanen stiller store krav til de ansatte, og det kreves stor og bred kompetanse hvis man skal klare å mestre alt. Vi kan heller ikke klare å mestre alt til enhver tid, men vi jobber mot de målene som vi selv og rammeplanen har fastsatt. En annen viktig faktor i denne sammenheng er at vi voksne må fungere godt både hver for oss og sammen. Den enkelte voksne må kunne reflektere over sine sterke og svake sider både i samvær med barna og de andre voksne. Og med selvinnsikt og bevisstgjøring i forhold til egen kapasitet kan man utnytte sine sterke sider, og samtidig jobbe med sine svake sider. Noe som igjen gir et godt grunnlag for arbeidsglede og et godt samarbeid rundt barna.

Mål for voksenrollen i barnas hverdag:

- Delta i lek, men også holde avstand slik at barna kan leke for seg selv og sammen (være oppmerksomt tilstede for å observere)
- Være tilgjengelige for barna og gode rollemodeller/forbilder
- Legge til rette for variert lek; bevegelseslek, liksomlek/rollelek regellek og konstruksjonslek.
- Prate med barna, og hjelpe med å sette ord på leken/leker
- Veileder barna til å dele på lekene, vente på turen sin og inkludere andre i leken.
- Veileder barna til å ta kontakt på en positiv måte; vi kommenterer hvis et barn gjør /sier noe pent
- Veilede og hjelpe barna med å løse konflikter
- Legge til rette lek i smågrupper slik at barna får bedre ro til å utdype bekjentskapet seg imellom
- Fordele oss til beste for barna ute og inne

Tilvenning og overganger i Møllerdammen Naturbarnehage;

Oppstart og tilvenning i barnehagen

Barnehagen skal i samarbeid med foreldre/foresatte legge til rette for at barnet får en trygg og god oppstart i barnehagen. Barnet skal bli kjent med barnehagen, danne relasjoner til personalet og bli kjent med nye rutiner. Barnet blir fulgt tett opp for å etablere trygghet og forutsigbarhet i hverdagen.

Overganger innad i barnehagen

Overganger innad i barnehagen til ny avdeling tilrettelegges fra januar og frem til sommeren med å bli kjent med den nye avdelingen, barn og voksne. Barnet får være med på turer, samlingsstunder og aktiviteter. Dette skaper forutsigbarhet og trygghet for barnet.

Overgang barnehage/skole

Barnehagen skal i samarbeid med foreldre/foresatte og skolen legge til rette for at barnet skal få en god og trygg overgang fra barnehagen til skolen, samt skolefritidsordning. Det finnes en egen utarbeidet prosedyre for dette i Holmestrand kommune.

Læring

Læring foregår daglig i samspill med andre mennesker og med miljøet, og er nært sammenvevd med lek, omsorg og danning.

«Det man hører glemmer man, det man ser husker man, det man gjør forstår man» (Loris Malaguzzi). Dette stemmer godt overens med vår praksis og vårt syn på barn. Vi ønsker at de aktivt skal få kunnskap, lære å bruke den. De skal få medvirke og påvirke. Vi mener dette gir gode læringsprosesser. Vi tar utgangspunkt hva barna interesserer seg for ved å stille spørsmål, undre seg sammen med barna og observere de. Vi er også opptatt av å lage de gode leke- og læringsmiljøene i barnehagen generelt i hverdagen.

Omsorg

Foreldre/foresatte er barnas viktigste omsorgspersoner. Personalets omsorg for barna skal prege alle situasjoner i hverdagslivet og komme til uttrykk når barn leker og lærer, i stell, måltider og påkledning. Omsorg i barnehagen handler også om barnas omsorg for hverandre. God omsorg gir vi ved å møte hvert enkelt barn og deres foresatte med nærhet, varme, respekt og forståelse. Personalet skal ta barna på alvor, lytte til dem og være oppmerksomme og prøve å forstå hva barna har behov for i øyeblikket. Omsorg er en stor og viktig del av hverdagen i Møllerdammen Naturbarnehage. Vi jobber med barna fra 1-6 år så avdelingene utøver omsorg på litt forskjellige måter.

Småbarnsavdelingene:

På småbarnsavdelingene jobber vi mye på gulvet, det er der barna leker. Barna kan da lett komme å sette seg på et fang om det trenger trygghet og nærhet. Når de voksne sitter på gulvet sammen med barna er de tilstede i leken. Her utøver de omsorg ved å hjelpe barn inn i leken, veilede de i lek eller hjelpe de i gang med lek. Når de er så små trenger de en del veiledning for å lære lekekodene.

Primærbehovene, mat, søvn, stell og nærhet er veldig tydelige hos de minste barna. Her ser vi hvert enkelt barn og møter de med det de trenger når de trenger det. Selvfølgelig jobber vi med å komme inn i en rutine som er lik for alle sammen, men til og begynne med møter vi de når behovene vises.

På småbarnsavdelingen har vi tydelige grenser og faste rutiner. Dette skaper en forutsigbarhet for barna som igjen skaper trygghet. Man skaper trygghet hos barna ved å vise omsorg og ved å ha fokus på barna.

Store avdelingene:

På stor avdeling er vi flinke til å være tilstede der barna er. Vi utøver bland annet omsorg ved å hjelpe barn inn i leken, veilede de i lek eller hjelpe de i gang med lek. Dette gjør vi som sagt ved å være tilstede, men også ved å ha gode dialoger med barna. Barna er nå så store at en god samtale kan hjelpe dem i lekesituasjonen.

På stor avdeling har vi også en fast dagsrytme og fast ukerytme. Dette skaper forutsigbarhet, som igjen skaper trygghet. Det er like viktig for de store som de små.

Vi utøver også omsorg ved å være tilstede å veilede i hverdagssituasjoner som av og på kledning, matsituasjoner og do/ stellesituasjoner. Det er mye som skal læres, og det er en trygghet for barna at en voksen er tilstede og hjelper til når det blir litt vanskelig å smøre på brødiskiva, eller dra regnbuksa over støvelen.

Lek

Lek skal ha en fremtredende plass i barnehagen vår. Lek er barnas arbeid, viktigste aktivitet og naturlig uttrykksform. Barn lærer gjennom lek, og det er viktig at vi som voksne legger opp til gode lekemuligheter for barna. Både ute og inne.

I Møllerdammen jobber vi med å gi gode opplevelser som stimulerer til lek. Barn er med på turer flere ganger i uka, og vi ser at naturen er en god lekearena for barna. De finner sine plasser de liker å leke på, og de finner naturmaterialer som blir til både dukker, biler, sleiver, senger og lignende. Det er bare fantasien som kan sette en stopper for kreativiteten deres.

Det er mange barn som trenger hjelp til å knekke lekekodene. Her går vi inn og veileder barna. For de barna som mangler språk, eller som har problemer med å uttrykke seg, hjelper vi med å vise andre måter og komme inn i leken på. Alle barna skal ha noen å leke med!

Barn har den unike evnen til å leve seg så godt inn i leken at de glemmer både tid og sted. I denne leken skjer det mye læring. Barna tar med seg sine erfaringer og opplevelser inn i leken.

Vi som voksne følger med på leken, og legger til rette for at leken skal kunne videre utvikle seg, med bl.a. å passe på at barna får ro rundt seg, at de har konkrete som passer til leken og veileder underveis hvis vi ser at det oppstår konflikter.

” Barnehagen skal gi barna grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter”, sier barnehageloven §2.

Dette jobber vi med daglig. Vi ser hva barna er opptatt av og møter de res spørsmål med svar og nye spørsmål tilbake. Vi voksne undrer oss sammen med barna. Vi er nysgjerrige sammen med barna.

Rammeplanen og fagområdene blir flittig brukt når vi setter opp planer. Dette er arbeidsdokumenter som vi skal jobbe etter. Ved å bruke fagområdene flittig er vi sikre på at barna får et allsidig læringsgrunnlag.

Noen aktiviteter er tilrettelagte, da er det spesielle områder vi ønsker å jobbe med. De tilrettelagte aktivitetene er ofte lagd ut fra tema de forskjellige avdelingene har lagt opp dette året. Aktiviteter som ikke er tilrettelagt, er ofte aktiviteter som barna har spurt om de kan få gjøre.

Danning

Danning skal skje i tråd med barnehagens verdigrunnlag og legge grunnlaget for barns mulighet til aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Barn skal både tilpasse seg og oppmuntres til å forholde seg selvstendig og kritisk til normer og ulike former for påvirkning.

Danning er en livslang prosess og skjer i samspill med omgivelsene og med andre barn og voksne. Prosessen handler om å utvikle evne til refleksjon over egne handlinger og væremåter, tilpasset alder og modenhet. Mellommenneskelige relasjoner er en forutsetning for meningsdanning, kritikk og demokrati.

Dette er en prosess som er med på å forme oss til de menneskene vi er, og de vi utvikler oss til å bli. Danning er holdninger, verdier og levesett. Hvordan vi opptrer i møte med andre og hvilken relasjon vi har til hverandre.

Gjennom gode dannelsprosesser settes barn i stand til å håndtere livet ved at de utvikler evnen til å forholde seg prøvende og nysgjerrig til omverdenen og til å se seg selv som et verdifullt medlem av et større fellesskap. Barn må få utfordringer, muligheter til å utvikle kunnskaper og ferdigheter og støtte for å handle omsorgsfullt og gjøre etiske begrunnende valg. Danning legger grunnlaget for barnas allsidige utvikling. Danning i barnehagen har som mål at barn skal utvikle selvstendighet og trygghet på seg selv som individ og egen personlige og kulturelle identitet.

Gjennom danning er barna med på å omsette holdninger til handlinger, evnen til etisk refleksjon og tenkning. Danning handler om menneskets forhold til seg selv, til verden og til samfunnet. Dialog og refleksjon er avgjørende for danning fordi det er i samspillet med andre man utvikler seg.

Trafikksikkerhet

Vi har stort fokus på trafikksikkerhet i Møllerdammen naturbarnehage. Det utføres risikovurderinger årlig. Trafikksikkerhet skal tas opp på foreldremøter hvert år. Eksempler på rutiner som ivaretar trafikksikkerheten i barnehagen er;

- Rutiner for turer
- Rutiner for turer langs veien
- Rutiner for nye steder vi besøker
- Rutiner for bruk av bil, minibuss, båt, buss, taxi
- Rutiner for fart før og etter barnehagen
- Rutiner for porten
- Rutiner ved å rygge inn på parkeringsplassen
- Rutiner ved skader
- Rutiner ved forsvinning
- Rutine for førstehjelpsopplæring

Innhold på barnas trafikksikkerhetsopplæring går blant annet ut på;

- Hva gjør vi når vi forlater barnehagen
- Hvordan oppfører vi oss på parkeringsplassen
- Hvordan oppfører vi oss langs veien
- Hva må vi huske på når vi går over veien
- Hvorfor har vi på oss refleksvester
- Hvorfor må vi ha på oss bilsete i bil og minibuss
- Hvorfor må vi ha på redningsvest i båt
- Lærer barna sjøvettregler. Bruker Redningsselskapet opplegg
- Hvorfor må vi bruke sykkelhjelm når vi sykler utenfor barnehagen
- Vi lærer barna om førstehjelp. Bruker opplegget om Henry
- Lærer barna om trafikk regler. Bruker Trygg trafikk sitt opplegg om Tarkus og vennene.

Fagområder

Det er 7 fagområder som vi bruker i det pedagogiske arbeidet vårt. Vi jobber aldri med et fagområde av gangen. De går over i hverandre.

Kommunikasjon, språk og tekst:

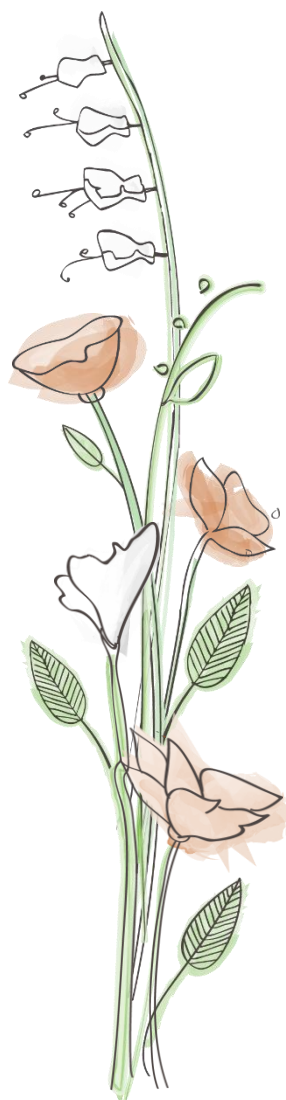
Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Kommunikasjon foregår i et vekselspill mellom å motta og tolke et budskap og selv være avsender av et budskap. Både den nonverbale og den verbale kommunikasjonen er viktig for å utvikle et godt muntlig språk. Å få varierte og rike erfaringer er avgjørende for å forstå begreper. Å samtale om opplevelser, tanker og følelser er nødvendig for utvikling av et rikt språk. Tekst omfatter både skriftlige og muntlige fortellinger, poesi, dikt, rim, regler og sanger. Viktige sider ved kulturoverføringen er knyttet til kommunikasjon, språk og tekst.

- Aktiv bruk av bøker, eventyr, sanger, rim og regler
- Samtaler med barna
- Bli kjent med symboler som tallsiffer og bokstaver
- Bruk av drama
- Lære barna å lytte
- La barna få fabulere og lage rim selv
- Utvide ordforråd og begrepsforståelse
- jobbe med bilder og konkrete, samt dramatisere.

Kropp, bevegelse og helse:

I løpet av småbarnsalderen tilegner barna seg grunnleggende motoriske ferdigheter, kroppsbeherskelse, fysiske egenskaper, vaner og innsikt i hvordan de kan ivareta helse og livskvalitet. Barn er kroppslig aktive, og de uttrykker seg mye gjennom kroppen. Gjennom kroppslige aktiviteter lærer barn verden og seg selv og kjenne. Ved sanseinntrykk og bevegelse skaffer barn seg erfaringer, ferdigheter og kunnskaper på mange områder. Barns kontakt med andre barn starter ofte med kroppslige signaler og aktiviteter. Dette har betydning for utvikling av sosial kompetanse. Godt kosthold og god veksling mellom aktivitet og hvile er av betydning for å utvikle en sunn kropp. Variert fysisk aktivitet både inne og ute er av betydning for utvikling av motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse. Aktiv bruk av natur og nærmiljø gir mange muligheter.

- Faste turdager 3-4 ganger i uken - oppleve glede av å være fysisk aktiv
- Barna skal i størst mulig grad gå selv på tur
- Oppmuntre barna til å prøve selv/klare selv
- God hygiene
- Gode klær og skotøy - i forhold til været
- Finmotoriske aktiviteter
- Snakke om »Kroppen min» – navn på kroppsdelene
- Ha fokus på sunn kost ved måltid, sunn bursdagsfeiring og andre evenenter.

Kunst, kultur og kreativitet:

Barnehagen må gi barn mulighet for å oppleve kunst og kultur og til selv å uttrykke seg estetisk. Å være sammen om kulturelle opplevelser og å gjøre eller skape noe felles, bidrar til samhørighet.

Barn skaper sin egen kultur ut fra egne opplevelser. Gjennom rike erfaringer med kunst, kultur og estetikk vil barn få mangfold av muligheter for sansing, opplevelse, eksperimentering, skapende virksomhet, tenking og kommunikasjon. Fagområdet omhandler uttrykksformer som billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama, språk, litteratur, film, arkitektur og design. Formidling av kunst og kultur bidrar til å skape fortrolighet med og tilhørighet til kulturelle uttrykksformer.

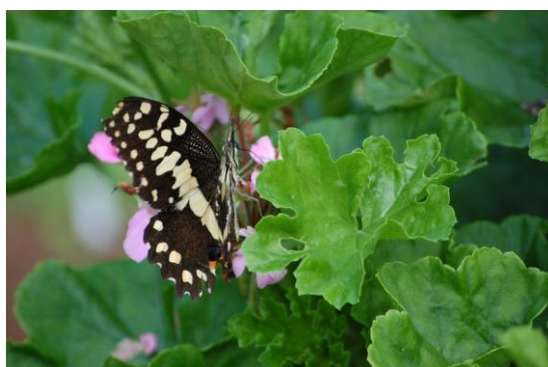
- Ha musikksamlinger med instrumenter
- Karneval, teater, drama
- Felles samlinger med eventyr
- fellessamling på tvers av avdelinger i slutten av hver mnd.
- Male, tegne, klippe, perle, leire, synge

Natur, miljø og teknikk:

Naturen gir rom for et mangfold av opplevelser og aktiviteter til alle årstider og i all slags vær. Naturen er en kilde til skjønnhetsopplevelser og gir inspirasjon til estetisk uttrykk. Fagområdet skal bidra til at barn blir kjent med og får forståelse for planter og dyr, landskap, årstider og vær. Det er et mål at barn skal få en begynnende forståelse av betydningen av en bærekraftig utvikling. I dette inngår kjærlighet for naturen, forståelse for samspillet i naturen og mellom mennesket og naturen.

- Bruke tekniske hjelpemidler som data og foto
- Oppleve naturen i forhold til ulike årstider og lære om dyr og vekster
- Lære barna natur- og miljøvern
- Hente inn materialer fra naturen til kreativ lek og aktivitet

Etikk, religion og filosofi:

Etikk, religion og filosofi er med på å forme måter å oppfatte verden og mennesker på og preger verdier og holdninger. Religion og livssyn legger grunnlaget for etiske normer. Kristen tro og tradisjon har sammen med humanetiske verdier gjennom århundrer preget norsk og europeisk kultur. Norge er i dag et multireligiøst og flerkulturelt samfunn. Barnehagen skal reflektere og respektere det mangfoldet som er presentert i barnehagen, samtidig som den skal ta med seg verdier og tradisjoner i den kristne kulturarven. Den etiske veiledning barnehagen gir barn, må ta hensyn til barnets forutsetninger og det enkelte hjemms kulturelle og religiøse eller verdimeslige tilknytning.

- Markere kristne høytider og tradisjoner, FN-dagen, bli kjent med andre kulturer
- Drive holdningsskapende arbeid i hverdagen. Filosofere over hva som er sant, godt.

Nærmiljø og samfunn:

Barns medvirkning i det indre liv i barnehagen kan være første skritt for å få innsikt i og erfaring med deltakelse i et demokratisk samfunn. Barnehagen skal bidra til at barn møter verden utenfor familien med tillit og nysgjerrighet. Den skal legge vekt på å styrke kunnskap om og tilknytning til lokalsamfunnet, natur, kunst og kultur, arbeidsliv, tradisjoner og levesett. Barn skal medvirke i å utforske og oppdage nærmiljøet sitt. Barnas ulike erfaringer fra hjem, omgangskrets og reiser vil kunne gi kunnskap om ulike samfunn. Fagområdet omfatter også medienes betydning for barns hverdag.

- Bli kjent med andre kulturer, gjenspeile det kulturelle mangfoldet i barnehagen
- Bli kjent med samene som Norges urbefolkning
- Barna skal bli kjent med og delta i samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer i nærmiljøet
- Bruke offentlige kommunikasjonsmidler

Antall, rom og form:

Barn er tidlig opptatt av tall og telling, de utforsker rom og form, de argumenterer og er på jakt etter sammenhenger. Gjennom lek, eksperimentering og hverdagsaktiviteter utvikler barna sin matematiske kompetanse. Barnehagen har et ansvar for å oppmuntre barns egen utforskning og legge til rett for tidlig og god stimulering.

- Bruke eventyr og sanger som fremmer enkel matematisk forståelse
- Tegne, klippe former
- Bruke måleredskaper i lek og læring
- Finne ting i rommet som er sirkel, firkant, trekant
- Sortere etter farger, størrelser og form
- Bruke konkrete, spill og konstruksjonsleker

Sosial kompetanse:

Barnehageloven § 1 Formål, 3. ledd:

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling, og motarbeide alle former for diskriminering.

Sosial kompetanse handler om å samhandle positivt med andre barn og voksne i forskjellige situasjoner. Denne kompetansen blir uttrykt i relasjonelle samspill barn imellom og barn og voksne. Kompetansen gjenspeiles i barnas evne til å ta initiativ og til å opprettholde vennskap.

Barna må opparbeide erfaringer og forståelse for sosiale forhold og prosesser og mestring av sosiale ferdigheter som krever deltakelse i fellesskapet. Opplevelser av egenverd og mestring, lek med jevnaldrende barn og tilhørighet i et positivt fellesskap skal prege avdelingen. Personalet skal bidra til at barn utvikler trygghet på og stolthet over egen tilhørighet og respekt for andres kulturelle verdier og ytringer. Gjennom å øke den sosiale kompetansen blir barna utfordret til samhandling, hvor de må mestre å balansere mellom selvhevdelse og å se andres behov (empati).

Den sosiale kompetansen er viktig for å motvirke problematferd som diskriminering og mobbing i barnehagen og på avdelingen. Personale er rollemodeller for barna og bidrar gjennom egen væremåte til barns læring av sosiale ferdigheter.

Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold, 4.ledd:

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

Mobbing

Definisjon på mobbing i barnehagen;

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet» (Ingrid Lund m.fl. (2015) Hele barnet -hele løpet.

«Alle barn skal ha like muligheter til å bli sett, hørt og oppmuntret til å delta i fellesskap i alle aktiviteter i barnehagen. I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne. Personalet skal forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestengning, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre».

Voksne må være tilstede og se hvert enkelt barn. Personalet må lese barnas adferd, være anerkjennende for barns følelser, barna må bli hørt og tatt på alvor, bli veiledet og lære barna å finne gode løsninger. Vi voksne har et ansvar for at hvert enkelt barn skal føle seg verdifull, inkludert og hører til i fellesskapet.

Barns medvirkning

Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. (Barnehageloven §3).

FNs barnekonvensjon vektlegger at barn har rett til å si sin mening i alt som vedrører det, og barns meninger skal tillegges vekt. Barn har rett til å uttrykke seg og få innflytelse på alle sider ved sitt liv i barnehagen. Hvor omfattende medvirkningen vil være, og hvordan retten til medvirkning praktiseres, vil være avhengig av barns alder og funksjonsnivå. Barn må både få oppleve tilknytning og fellesskap og kjenne at de kan utøve sin selvbestemmelse og uttrykke egne intensjoner. Barn må støttes til å leve seg inn i andres situasjoner og til å ta hensyn til andre.

Både kroppslig og språklig gir barn uttrykk for hvordan de har det. De yngste barna formidler sine synspunkter ved kroppsholdninger, mimikk og andre følelsesmessige uttrykk. Barns følelsesmessige uttrykk skal bli tatt på alvor. Barn må støttes til å undre seg og stille spørsmål. De må oppmuntres aktivt til å gi uttrykk for sine tanker og meninger og møte anerkjennelse for sine uttrykk.

Personalet må lytte og prøve å tolke deres kroppsspråk og være observante i forhold til deres handlinger, estetiske uttrykk og etter hvert også deres verbale språk.

Barnehagen må gi rom for ulike barns perspektiv og vise respekt for deres intensjoner og opplevelsesverden. Barns rett til ytringsfrihet skal ivaretas, og deres medvirkning må integreres i arbeidet med barnehagens innholds områder.

Å ta barns medvirkning på alvor forutsetter god kommunikasjon mellom barna og personalet, og foreldrene. Barna må erfare tydelige og ansvarsfulle voksne som tar hensyn til hele gruppen.

Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling er at barna skal kunne være i stand til å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barnehagen har en viktig oppgave i å fremme holdninger og verdier slik at vi får et mer bærekraftig samfunn. Vi vil lære barna å tenke og handle lokalt, nasjonalt og globalt. Barnehagen skal bidra til at barna forstår at dagens handlinger har konsekvenser for fremtiden.

Bærekraftig utvikling omfatter, natur, sosiale forhold, økonomi som er en forutsetning for å ta vare på livet på jorda.

Bærekraftig utvikling handler om at mennesker som lever i dag, får dekket sine grunnleggende behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet til å dekke sine behov. Barna skal gjøre seg erfaringer med å gi omsorg ved å ta vare på naturen. Barna skal få naturopplevelser, bli kjent med naturens mangfold. Her i Møllerdammen naturbarnehage bidrar vi til at barna får mange opplevelser med tilhørighet til naturen, til alle årstider. Barna skal utvikle kompetanse som gjør dem i stand til å ta ansvarlige valg, handle etisk og være miljøbevisst.

SmART oppvekst

Dette er en anerkjennende grunnholdning med fokus på styrker (AI) som er kombinert med systematisk trening på sosial kompetanse (ART). Livet består av medgang og motgang. Noen takler motgang bedre enn andre. Bufferer for lettere å takle motgang på en god måte er høy sosial kompetanse og et optimistisk tankesett med tro og håp for framtiden.

SmART oppvekst jobber vi med på avdelingene i form av styrkeegenskaper. Det er litt forskjellig hvordan de ulike avdelingene jobber med dette tema, men målet er det samme.

Gi barn høy sosial kompetanse som kan hjelpe de å takle motgang i livet.

(For å lese mer om SmART oppvekst gå inn på Re kommune).

Likestilling og likeverd

«Barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn. Barnehagen skal motvirke alle former for diskriminering og fremme nestekjærlighet»

De voksne skal sørge for at barna møter og skaper et likestilt samfunn. Barna skal ha like muligheter til å bli sett og hørt, samt til å bli oppmuntret til å delta i fellesskapet i alle aktiviteter i barnehagen. De voksne må reflektere over holdningene sine for å formidle og fremme likeverd og likestilling på en best mulig måte.

I hverdagen snakker vi med barna om likheter og ulikheter og godta barna for den de er. Vi kommer også til å markere høytider og tradisjoner ut ifra hvilket land barna kommer ifra.

Personalet skal legge til rette for utvikling av vennskap og være i positivt samspill med barn og voksne. Personalet skal legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap. Ved å aktivt jobbe med at barna opplever gode relasjoner knyttet til vennskap og felleskap fremmer god utvikling. Barna skal selvfølelse skal støttes, samtidig som personalet skal hjelpe barna til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov.

Vi kan ikke isolert jobbe med ett fagområde, gjennom en dag i barnehagen vil vi være innom de aller fleste fagområdene fra rammeplanen.

Vi vil gjennom denne progresjonsplanen prøve å synliggjøre progresjonen barna vil ha gjennom sitt barnehageløp.

Pedagogisk dokumentasjon

Pedagogisk dokumentasjon er når dokumentasjon løftes fram og blir gjort til gjenstand for dialog og refleksjon omkring barns læringsprosesser.

Det er også når dokumentasjonen gjøres til gjenstand for dialog og refleksjon i personalgruppa og i barnegruppa.

Pedagogisk dokumentasjon er også når man aktivt bruker dokumentasjonen som samles til å videreutvikle den pedagogiske prosessen.

I Møllerdammen dokumenterer vi vårt pedagogiske arbeid gjennom:

Månedspaner

Måned -evalueringer

Dagen-i-dag.

Bildecollager

Utstillinger

Avdelings møter

Personalmøter

Bruk av digital bilderamme.

Halvårsrapporter

Dokumentasjon er en form tilbakemelding fra situasjonen og samtidig synliggjøring av virksomheten. Dokumentasjon er et hjelpemiddel til å:

Synliggjøre og anerkjenne barnet for barnet selv, barnegruppa, foreldre og personalet

Danne utgangspunkt for videre planlegging og tilrettelegging

Holde fokus på enkeltbarnet

Ivareta erfaringer

Skape økt viten om konsekvens av egne handlinger

Skape grunnlag for utvikling av eget arbeid

Skape større delaktighet i barnets sosialisering og læring

Skape entusiasme, Skape faglig nysgjerrighet og faglige diskusjoner

Øke engasjementet og bevisstgjøre barna på at det de foretar seg er betydningsfullt

Gjenkalle tidlige erfaringer, anerkjenne det barnet er opptatt av, se barnets initiativ, tanker og innspill og se hvordan barnet lærer

Evaluerer egen praksis og felles utgangspunkt for refleksjon

Personalsamarbeid

Her er vi opptatt av at alle voksne skal få brukt kompetansen sin. De er barnehagens viktigste ressurs. De skal få bidra med sine interesser, evner, engasjement og arbeidsglede. Vi skal sammen utvikle vår hverdag og vårt arbeid. Alle voksne skal få delta i å skape og dele kunnskapen sin om hvordan vi best mulig kan nå barnehagens mål.

Vi har 10 personalmøter i året og 5 planleggingsdager. Lederteam møter og avdelingsmøter hver uke. Medarbeidersamtale og individuell veiledning ved behov. Alle møtene går på å sikre god kvalitet av arbeidet vi gjør, informasjon og planlegging.

Progresjon

Med progresjon menes fremgang, fremskritt; utvikling.

Vi synes det er viktig at barna møtes der de er i forhold til alder og modning. Barn er ulike, og noen lærer forttere enn andre. Vår oppgave er å møte barna på deres ståsted og gi dem utfordringer etter ferdigheter. Barna skal få oppleve mestring, samtidig er det viktig å få oppgaver som gjør at de får mulighet til å lære nye ting og opparbeider seg en god selvfølelse. Progresjonen skal følge barnet, ikke en bestemt aldersgruppe. Vi gir barna stadig nye utfordringer, det er viktig å strekke seg. Temaer barna jobber med er tilpasset alder og modning og de vil jobbe med de samme temaene når de blir eldre, da vil de få tilpasset oppgavene ut fra alder, modning og ferdigheter.

Planlegging, Dokumentasjon, Evaluering

Hver avdeling skriver egen årsplan for avdelingen på begynnelsen av nytt barnehageår. Deretter blir det satt opp en månedsplan hver måned ut fra årsplanene. Det er ulikt hvordan hver avdeling jobber når månedsplanen er satt opp. Alle bruker avdelingsmøtene til å detaljplanlegge uka. Noen avdelinger setter opp ukeplaner de følger, mens andre har planer som følger vakter slik at personalet vet hva de skal gjøre uke etter uke.

Hver måned skriver avdelingsledere evaluering av måneden som har gått og sender ut til foreldre og Daglig leder. Sammen med den evalueringen legges det ved en ny månedsplan. Avdelingsmøter blir også brukt til å evaluere hverdagen, situasjoner, barn, uka som har vært, og annet som skjer i hverdagen.

I barnehagen har vi observasjonsskjemaer som vi fyller ut før foreldresamtaler. Det blir brukt forskjellige skjemaer på de ulike avdelingene. Det som er likt er skjemaene «Alle med». Hvis vi ønsker å kartlegge mer på et barns språk bruker vi «TRAS».

Vi bruker også lederteam, veiledningsmøter, personalmøter og planleggingsdager til å planlegge, dokumentere og evaluere.

Alle avdelinger skriver halvårsrapporter som leveres til Daglig leder i januar og juli.

Tema for dette barnehageåret

Tema får neste barnehageår;

«Meg selv og deg – verden rundt meg»

På foreldremøte våren 2022 kom både personalet og foreldre med forslag til undertemaer;

- Meg og min familie
- Ulike kulturer/nasjonaliteter
- Samfunn/nærmiljø
- Språk
- Livsmestring
- Kropp og bevegelse
- Teknologi og eksperimenter
- Eventyr, sanger og regler
- Sansing, glede, undring og utforskning
- Få mestringsfølelse
- Farger
- Vennskap
- Kommunikasjon/samhandling
- Følelser

Hver avdeling utarbeider en årsplan i forhold til det pedagogiske opplegget, som går igjennom på foreldremøte på høsten.